

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΠΗΓΗΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Πηγές του τοπίου	κάθε σημείο του τόπου που μπορεί να αποτελέσει ιστορική μαρτυρία
Τα είδη των πηγών του τοπίου	«Με τον όρο πηγές του τοπίου ονομάζουμε κάθε σημείο του τόπου που μπορεί να γίνει ιστορική μαρτυρία. Ένα μνημείο, μια πλατεία, ένας οποιοσδήποτε δημόσιος χώρος μνήμης για τους ανθρώπους της πόλης, του πρόσφατου ή του μακρινού παρελθόντος συνιστά πηγή της ιστορίας και συμπεριλαμβάνεται στις πηγές του τοπίου. Οτιδήποτε είναι επισκέψιμο, από το δρόμο που φέρει ένα ιστορικό οδωνύμιο έως το καταξιωμένο ιστορικό μουσείο του τόπου. Ό,τι φέρει ιστορία στο ανοικτό σχολικό περιβάλλον συνιστά πηγή του τοπίου για τη σχολική ιστορία, γενική ή τοπική.»
Η διδακτική αξιοποίηση των πηγών του τοπίου	«Οι καταξιωμένες πηγές του τοπίου, τα ιστορικά μνημεία του τόπου της περιοχής του σχολείου ή τα μουσεία είναι συχνά το αντικείμενο σχεδίων εργασίας που υλοποιούνται στα σχολεία της χώρας. Η επίσκεψη του μνημείου, η παρατήρησή του, η φωτογράφησή του, η ξενάγηση σ' αυτό συνιστούν τις συνήθεις δραστηριότητες της σχολικής τάξης για την τοπική ιστορία. Το μνημείο ή το μουσείο γίνεται το ίδιο ιστορικό αντικείμενο, ιστορικό θέμα. Στην εδώ προσέγγιση το μνημείο, το μουσείο, ο ιστορικός χώρος, οτιδήποτε φέρει ιστορία στο περιβάλλον του σχολείου, δεν είναι ιστορικό θέμα. Είναι ιστορική πηγή, είναι παράθυρο θέασης της ιστορίας του τόπου. Είναι εργαλείο, για να οδηγηθούμε στο ιστορικό παρελθόν. Είναι μέσο, για να ανακαλύψουμε την ιστορικότητα της πόλης μας. Είναι αφορμή, για να περάσουμε στην κοινωνία της πόλης που το δημιούργησε ή το συντήρησε ή το κατέστησε ιστορικό μνημείο.»
	Ρεπούση, Μ. & Τσιβάς, Α. (επιμ.). Από τα ίχνη στις μαρτυρίες. Η επεξεργασία των ιστορικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας, Γράφημα, Θεσσαλονίκη 2011, σ.286-287

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΠΗΓΗΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Α. Παρατηρώ: Η πηγή του τοπίου με μια ματιά

Ποιο είναι το είδος της πηγής του τοπίου;	- το τοπίο: τοπωνύμιο, οδωνύμιο, καλλιέργεια, αγρόκτημα, οδοποιία - κτήριο, κτίσμα και ερείπια κτίσματος: σπήλαιο, τάφος, τείχος, οχύρωση, κάστρο, γέφυρα, πηγάδι, κρήνη, υδραγωγείο, στρατώνας, στάνη, ναός, μοναστήρι, κατοικία, δημόσιο κτήριο, εργοστάσιο, βιβλιοθήκη, μουσείο - μνημείο: ηρώο, ανδριάντας, άγαλμα, κατασκευή
Ποιο είναι το θέμα της πηγής του τοπίου;	
Τι ξεχωρίζω στην πηγή του τοπίου;	- Ποια σημεία της πηγής του τοπίου μου προκαλούν εντύπωση; - Σε ποια στοιχεία της πηγής του τοπίου εστιάζω το βλέμμα μου και με ποια σειρά; - Ποιες είναι οι εντυπώσεις μου από την πρώτη επίσκεψη στην πηγή του τοπίου;

Β. Μελετώ: Μελετώ την πηγή του τοπίου

Μελετώ τα επιμέρους στοιχεία που εμφανίζονται ή εννοούνται από τον/την δημιουργό της πηγής	- Σημειώνω το όνομα της πηγής του τοπίου. - Εντοπίζω ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (τοποθεσία, αρχιτεκτονική κτλ.) της πηγής του τοπίου και τα καταγράφω. - Εντοπίζω ενέργειες που σχετίζονται με την κατασκευή και τη χρήση της πηγής του τοπίου και τις καταγράφω. - Καταγράφω λεπτομέρειες της πηγής του τοπίου που μου κινούν το ενδιαφέρον. - Αναζητώ στοιχεία που συνδέουν την ιστορία της πηγής του τοπίου με την ιστορία της τοπικής κοινότητας. - Σημειώνω γεγονότα που έλαβαν χώρα στη συγκεκριμένη πηγή του τοπίου. - Εντοπίζω αλλαγές (φθορές, ανακατασκευές κτλ.) στην πηγή του τοπίου με το πέρασμα του χρόνου. - Καταγράφω τις σκέψεις μου και τα ερωτήματά μου καθώς μελετώ την πηγή του τοπίου.
--	--

Γ. Κατανοώ: Κατανοώ την πηγή του τοπίου

Το ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας της πηγής του τοπίου	- Ποιος είναι ο δημιουργός της πηγής του τοπίου; - Πού και πότε δημιουργήθηκε η πηγή του τοπίου; - Για ποιον λόγο δημιουργήθηκε η πηγή του τοπίου; - Σε ποιον/ποιους απευθυνόταν ο δημιουργός με τη συγκεκριμένη πηγή του τοπίου; - Πώς διασώζεται η πηγή του τοπίου μέχρι σήμερα; - Πού βρίσκεται η πηγή του τοπίου; (τοποθεσία, δημόσιος/ιδιωτικός χώρος κτλ.)
Το ιστορικό πλαίσιο της εποχής	- Τι γνωρίζουμε για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής στην οποία αναφέρεται η πηγή του τοπίου, ιδιαίτερα για ζητήματα που σχετίζονται με το θέμα της; - Τι είναι διαφορετικό και τι είναι ίδιο με τη σημερινή εποχή;

Ο ρόλος του δημιουργού της πηγής του τοπίου

- Τι γνωρίζουμε για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής που δημιουργείται η συγκεκριμένη πηγή του τοπίου;
- Ποια είναι η ιδιότητα του δημιουργού της πηγής του τοπίου;
- Ποιες ανάγκες της εποχής του προσπαθεί να καλύψει ο δημιουργός της πηγής του τοπίου;
- Με ποιον τρόπο θέλει ο δημιουργός να εστιάσει ο θεατής στην πηγή του τοπίου;
- Ο δημιουργός, με τις επιλογές που κάνει, προσπαθεί να πείσει το θεατή για κάτι; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Διακρίνω και σημειώνω στοιχεία μονομέρειας ή προκατάληψης του δημιουργού για το θέμα της πηγής του τοπίου.
- Σημειώνω παραλείψεις και κενά που δυσκολεύουν στην κατανόηση της πηγής του τοπίου.
- Διακρίνω στοιχεία της πηγής του τοπίου, τα οποία καταδεικνύουν τον σκοπό του δημιουργού που υπονοείται (υπόρρητος) και δεν εκφράζεται άμεσα; Αν ναι, τα καταγράφω.
- Σκέφτομαι και σημειώνω αν οι συνθήκες δημιουργίας της πηγής του τοπίου επηρέασαν την κατασκευή της. Αν ναι, με ποιον τρόπο;
- Ποιο είναι το μήνυμα του δημιουργού με το συγκεκριμένο έργο του;
- Πώς μεταδίδει ο δημιουργός το μήνυμά του στον επισκέπτη της πηγής του τοπίου;
- Ποια είναι η σημερινή αξία της πηγής του τοπίου;

Δ. Αξιοποιώ: Αξιοποιώ την πηγή του τοπίου ως ιστορική πηγή

Αξιοποιώ την πηγή για την κατανόηση του ιστορικού θέματος και την απάντηση πιθανών ιστορικών ερωτημάτων

- Τι γνώριζα και τι περισσότερο έμαθα για το θέμα με την αξιοποίηση της συγκεκριμένης πηγής του τοπίου; Αξιολογώ αυτά που έμαθα.
- Γνωρίζω διαφορετικές εκδοχές του είδους της πηγής του τοπίου; Αν ναι, αιτιολογώ τις διαφοροποιήσεις.
- Ποιες πληροφορίες αποκομίζω για τις στάσεις, τις αντιλήψεις, τις ιδέες, τις αξίες των ανθρώπων και την τεχνολογία κατά την εποχή δημιουργίας της πηγής του τοπίου;
- Είναι αξιόπιστη η πηγή του τοπίου για το θέμα μελέτης; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Είναι χρήσιμη η πηγή του τοπίου για το θέμα μελέτης; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Με ποιον τρόπο μπορώ να αξιοποιήσω την πηγή του τοπίου;
- Ποια συναισθήματα δημιουργεί σήμερα η επίσκεψη στη συγκεκριμένη πηγή του τοπίου; Αποδεχόμαστε τις αξίες και τα μηνύματά της;
- Εάν κάποιος σήμερα δημιουργούσε μια πηγή με το ίδιο θέμα, τι θα ήταν όμοιο και τι διαφορετικό;
- Περιγράφω την πηγή του τοπίου, χωρίς συναισθηματικές ή προσωπικές αξιολογικές κρίσεις, σε κάποιον που δεν την έχει επισκεφθεί.
- Ποια άλλα τεκμήρια απαιτούνται για την κατανόηση του θέματος της πηγής του τοπίου;

- Πού μπορώ να βρω επιπλέον πληροφορίες για τα στοιχεία που αναφέρονται στην πηγή του τοπίου;
- Επαληθεύω ή/και διαψεύδω στοιχεία της πηγή του τοπίου αξιοποιώντας και άλλες ιστορικές πηγές για το θέμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ο οδηγός περιλαμβάνει στοιχεία και παραμέτρους ανάλογων διδακτικών προτάσεων:

- *National Archives and Records Administration:*
<https://www.archives.gov/education/lessons/worksheets/photo.html>
- *Teaching with Documents*, U.S. National Archives and Records Administration:
<https://www.archives.gov/education/lessons>
- *Teacher's Guides and Analysis Tool*, Library of Congress:
<http://www.loc.gov/teachers/usingprimarysources/guides.html>
- *History & Critical Thinking, A Handbook for Using Historical Documents to Improve Students' Thinking Skills in the Secondary Grades*, Wisconsin Historical Society Library-Archives Division:
www.wisconsinhistory.org
- *Learn to work like a historian*, The National Archives:
<http://www.nationalarchives.gov.uk/victorians/viewSection.aspx>
- *Thinking about History*, The Critical Thinking Consortium: <https://tc2.ca/en/creative-collaborative-critical-thinking/resources/thinking-about-history/>
- *Historical Questions to ask about Pictures and Artefacts*, Schools History Project:
<http://www.schoolhistoryproject.co.uk/historical-questions-to-ask-about-pictures-and-artefacts/>
- *Photo Detectives, Investigating photographs as historical sources*, The Scottish Fisheries Museum:
<http://www.scotfishmuseum.org/historic-photographs.php>
- *Crop it*, Teachinghistory.org: <http://teachinghistory.org/teaching-materials/teaching-guides/25697>
- *A language of photography*, PhotoPedagogy: <http://www.photopedagogy.com/graham-cl Clarke.html>
- *Making Sense of Documents*, History Matters: The U.S. Survey Course on the Web:
<http://historymatters.gmu.edu/browse/makesense/>
- *Beyond the Bubble, History Assessments of Thinking (HATs)*, Stanford History Education Group:
<https://sheg.stanford.edu/history-assessments>
- *The Reading Like a Historian curriculum*, Stanford History Education Group:
<https://sheg.stanford.edu/history-lessons>
- *Historical thinking matters*: <http://historicalthinkingmatters.org>
- *HERB, American Social History Project/Center for Media and Learning at The Graduate Center, City University of New York*: <https://herb.ashp.cuny.edu>
- Ρεπούση, Μ. *Μαθήματα ιστορίας*, Καστανιώτης, Αθήνα 2004
- Ρεπούση, Μ. & Τσιβάς, Α. (επιμ.). *Από τα ίχνη στις μαρτυρίες. Η επεξεργασία των ιστορικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας*, Γράφημα, Θεσσαλονίκη 2011
- Τσιβάς, Α. *Η χρήση και η αξιοποίηση των ιστορικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας. Εκπαιδευτικό γλίκό για την προσέγγιση του ελληνικού μεταναστευτικού ρεύματος προς τις Η.Π.Α. στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2011